

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

**KATEDRA SOCIOLOGIE, ANDRAGOGIKY A KULTURNÍ
ANTROPOLOGIE**

MOŽNOSTI VZDĚLÁVÁNÍ ŽEN VE VÝKONU TRESTU

Bakalářská diplomová práce

Obor studia: Andragogika se specializací personální rozvoj

Autor: Andrea Škrachová

Olomouc

Vedoucí práce: RNDr. Markéta Seidlová, Ph.D.

2023

Prohlašuji, že jsem bakalářskou diplomovou práci na téma možnosti vzdělávání žen ve výkonu trestu vypracovala samostatně a uvedla v ní veškerou literaturu a ostatní zdroje, které jsem použila.

V Olomouci dne 31.1. 2023

Podpis:

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala vedoucí mé práce, paní RNDr. Markétě Seidlové, Ph.D., za odborné vedení. Dále bych chtěla poděkovat vedení ženské věznice Opava a konkrétně tiskové mluvčí Bc. Barboře Šumberové, za pomoc při sestavování otázek a koordinaci s vyplňováním dotazníků. Veliké díky patří také respondentkám za vyplnění dotazníku a spolupráci.

Anotace

Jméno a příjmení:	<i>Andrea Škrachová</i>
Katedra:	Katedra sociologie, andragogiky a kulturní antropologie
Obor studia:	<i>Andragogika se specializací personální rozvoj</i>
Obor obhajoby práce:	<i>Andragogika se specializací personální rozvoj</i>
Vedoucí práce:	<i>RNDr. Markéta Seidlová, Ph.D.</i>
Rok obhajoby:	2024

Název práce:	Možnosti vzdělávání žen ve výkonu trestu
Anotace práce:	<p>Bakalářská práce se věnuje možnostem ve vzdělávání ve výkonu trestu odnětí svobody. Vzdělávání se odehrává i ve vězeňském prostředí, kde hraje velmi důležitou roli. Zvyšováním především profesní kvalifikace je reálně větší pravděpodobnost zařazení se zpět do společnosti. Cílem bakalářské práce je pomocí polostrukturovaných rozhovorů vyhodnotit jaké možnosti vzdělávání mohou ženy ve výkonu trestu odnětí svobody využít a do jaké míry jich (ne)využívají a proč, zhodnocení nakolik odpovídá nabídka vzdělávacích aktivit ve výkonu trestu současnému trhu práce, a tedy i budoucímu uplatnění vězenkyň, a také charakterizovat jaké</p>

	hlavní faktory odsouzené motivují k účasti na přístupných kurzech.
Klíčová slova:	Vězeňská služba, penitenciaristika, vzdělávání, kriminalita žen, historie vězeňství, výkon trestu, motivace, odsouzená
Title of Thesis:	Educational opportunities for women in prison
Annotation:	The bachelor's thesis is devoted to the possibilities in education in prison. Education also takes place in the prison environment, where it plays a very important role. By increasing especially professional qualifications, there is realistically a greater likelihood of reintegration back into society. The aim of the bachelor's thesis is to use semi-structured interviews to evaluate which educational opportunities women in prison can take advantage of and to what extent they (do not) take advantage of them and why, to assess to what extent the offer of educational activities in prison corresponds to the current labour market and therefore to the future employment of women prisoners, and also to characterize what the main factors motivate convicts to participate in accessible courses.

Keywords:	Prison service, penitentiary studies, education, women's crime, prison history, execution of sentence, motivation, convicted
Názvy příloh vázaných v práci:	Příloha 1. Vyplněné dotazníky (72 s.)
Počet literatury a zdrojů:	39
Rozsah práce:	56 s. (72.746 znaků s mezerami)

Obsah

Úvod	10
TEORETICKÁ ČÁST	12
1 Historie a současnost vězeňství a trestu v českých zemích	12
1.1 Typy věznic v České republice	14
1.2 Vězeňská služba	15
1.3 Práva a povinnosti odsouzených.....	16
2 Trest a druhy trestu.....	17
2.1 Funkce a účel trestu	17
2.2 Trest odnětí svobody	18
3 Penitenciariстика a penitenciární disciplíny.....	19
3.1 Penitenciariстика.....	19
3.2 Penitenciární disciplíny	20
4 Kriminalita žen a ženské věznice v ČR.....	23
4.1 Kriminalita žen	23
4.2 Specifika v přístupu k odsouzeným ženám v ČR	25
4.3 Ženská věznice Opava	26
5 Vzdělávání vězňů ve výkonu trestu a jejich motivace.....	27
5.1 Význam vzdělávání a dostupné možnosti vzdělávání	28
5.2 Motivace	29
5.3 Programy zacházení	29
5.4 Specifika vzdělávání ve výkonu trestu odnětí svobody	30
PRAKTICKÁ ČÁST	32
6 Cíl práce, výzkumná otázka a zvolená metoda	32
6.1 Konkretizace cíle	32
6.2 Výzkumné otázky	33
6.3 Zvolená metoda a průběh šetření.....	33
7 Otázky použité v dotazníku a stručný přehled odpovědí.....	34
8 Vyhodnocení výzkumných otázek	48
8.1 Nakolik odpovídá nabídka vzdělávacích možností (kvalifikačních a rekvalifikačních kurzů) ve výkonu trestu současnému trhu práce, a tedy budoucímu uplatnění vězeňkyň?	48
8.2 Jaké hlavní faktory motivují odsouzené k účasti na těchto kurzech?	49
Závěr.....	51

Úvod

Historicky byl primární účel vězeňství potrestat odsouzené. Postupem času dochází ve vězeňství a v přístupu k vězňům k velikým změnám a prioritně je novodobé vězeňství postaveno na snaze odsouzené opět zařadit do společnosti a také předcházet jejich recidivě.

Důvodem pro zvolení tématu své bakalářské práce je absence informací o ženách ve výkonu trestu odnětí svobody a jejich možnostech. Člověk je od přírody zvědavý a já nejsem výjimkou, proto neznalost tohoto prostředí na mě působí jako „tajemno“ s potřebou získat nové informace. Věřím, že tak jako já i veřejnost má zkreslené představy o životě a možnostech za zdmi věznic a rádi by se také dozvěděli jim dosud neposkytnuté informace, které se pokusím co nejlépe vystihnout. My nezúčastnění vidíme pouze spáchaný trestný čin, vinu a trest, který si odsouzená osoba zaslouží, a vlastně se tak dostane na místo, na které patří. Neuvědomujeme už si v tu chvíli, že odsouzení jsou v mnoha případech rodiči, dětmi a partnery. Odnětí svobody bereme stále jako podstatu trestu. Z okolí jsem vyzozorovala, že podle mnohých se se zavřením mříží za odsouzenou osobou už dál nijak nepracuje. Veřejnost nemá představu o trávení volného času ve věznici, možnostech vykonávat zaměstnání a využívat různé aktivity a vzdělávat se. Informace, pokud jde o ty reálné, které se k nám dostávají, jsou pouze z medií a nemůžeme si být jistí, jak moc pravdivě jsou podávány. Zkreslené fantazie pramení také z filmů a seriálů, které málokdy ukazují realitu. Odnětí svobody je velice těžká zkouška pro odsouzené, ať už pro muže nebo právě i ženy, pro které troufám si říct, že až na výjimky je odpoutání od rodiny veliký nápor na psychiku.

Cílem bakalářské práce je pomocí polostrukturovaných rozhovorů vyhodnotit jaké možnosti vzdělávání mohou ženy ve výkonu trestu odnětí svobody využít a do jaké míry jich (ne)využívají a proč. Dále je cílem

zhodnocení nakolik odpovídá nabídka vzdělávacích aktivit ve výkonu trestu současnému trhu práce, a tedy i budoucímu uplatnění vězenkyň, a také charakterizovat jaké hlavní faktory odsouzené motivují k účasti na přístupných kurzech.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Historie a současnost vězeňství a trestu v českých zemích

Vězeňství a tresty jsou tak staré, jako lidstvo samo a jsou součástí naší společnosti v každém období. V průběhu let však prošlo mnoha změnami.

První zmínky o vězeňství na našem území spadají do 1. tisíciletí našeho letopočtu. V období středověku se k věznění používaly většinou slepni součásti hradů, klášterů případně hradní věže. I na našem území byl běžně používaným prostředkem trest smrti. Za vlády svatého Václava byl poprvé trest smrti zrušen. Představa svatého Václava byla delikventy spíše napravovat, než je trestat smrtí. Zasazoval se o to, aby trest měl výchovný charakter. Na tu dobu byl tento přístup pro všechny nový a neznámý. Trest smrti se historicky rušil a opět obnovoval ještě několikrát. Na krátkou chvíli byl trest smrti zrušen i za vlády Josefa II., který byl ovlivněn dílem Caesara Beccariiho a osvícenského učenice Josefa Sonnenfelse. V době jeho vlády všeobecným zákoníkem o zločinech a trestech (1787) byly zrušeny tresty smrti a nahrazeny vězením, později nucenými pracemi (Liška, 2006 s. 15).

V 19. století se měnil přístup a cíle vězeňství. Hlavním tématem byla resocializace vězňů a náprava chování. Vězeňství v té době bylo součástí veřejné správy, a rozděleno mezi různé resorty. Jednalo se hlavně o resorty spravedlnosti a trestu (Janák, 2002, s. 8). Začali vznikat nové, modernější věznice, jež se snažily vězněným osobám poskytovat lepší podmínky a umožnit vzdělávání.

Přesto, že se postupně přecházelo k trestání odnětím svobody, v době první československé republiky zůstával trest smrti v těžších případech, stále platný. Pro tehdejšího prezidenta československé republiky bylo

podepisování trestu smrti velice nepříjemné. Byl jeho dlouholetým odpůrcem. V knize Hovory s T. G. Masarykem od pana Karla Čapka (1990) se dočteme o jeho názorech k absolutnímu trestu „*Těžká byla pro mne otázka trestu smrti; stálo mě mnoho nocí, když jsem měl podepisovat trest smrti, a dni, kdy jsem to učinil, mám ve svém kalendáři poznamenaný černým křížkem.*“ Sám Masaryk studoval statistiku zločinů a pozoroval, jaký vliv má trest smrti na zločinnost. Dle jeho poznatků tento trest neměl žádné odstrašující účinky na lidi, protože zločinec nemyslí na trest smrti ve chvíli, kdy páchá trestný čin. Myslí jen na svůj úspěch a prospěch, který získá provedením tohoto činu. T. G. Masaryk ovšem viděl rozdíly ve zločinu zabití a vraždy: „*Můj argument pro trest smrti není, že je odstrašující, ale že v něm je mravní expiace: vzít člověku život je bezpráví tak strašlivé, že může být usmířeno jen výkupným stejně těžkým.*“

Vězeňství a způsoby věznění se vždy odvíjí od politické situace, a jejího směřování. Na našem území je názorným příkladem 20. století, kdy byly věznice vnímány spíše jako nástroj k potlačování politických názorů opozice.

Ke zlepšení situace došlo po druhé světové válce. V tu dobu vězeňství prošlo důkladnou reformou a byly vytvořeny nové trestní zákony. Stále však největší počet odsouzených byli političtí vězni. Postupně dochází ke strukturalizaci vězeňství na menší počty věznic a vězeňské objekty se začali podobat dnešním (Bajcura, 1999, s. 6).

K nejvýznamnějším změnám došlo po revoluci v roce 1989, kdy se změny dotkly nejen způsobu trestání, ale i celkového přístupu fungování vězeňského systému. Byla potřeba vytvořit, změnit nebo novelizovat zákony, které se týkají trestů a vězeňství. Jednalo se například o zákon o výkonu vazby, zákon o vězeňské službě a justiční strážci, zákon o výkonu trestu a dalších vyhlášek, předpisů a rozhodnutí (Malá, 2003, s. 57). Dne 29. prosince 1989 proběhlo vyhlášení rozsáhle a veřejností dost kritizované amnestie tehdejším prezidentem Václavem Havlem. Podle statistiky Institutu pro kriminologii a sociální prevenci bylo na základě této amnestie propuštěno 12. 600

odsouzených a u 1.200 obviněných bylo zastaveno stíhání. Prezident za svého působení vyhlásil amnestii ještě 2x (1993, 1998), ty už nebyly tak rozsáhlé.

V roce 1992 nahradila Vězeňská služba doposud působící Sbor nápravné výchovy, který definitivně zanikl 31.12.1992. Je zřízena i Justiční stráž k ochraně výkonu justice. Vězeňství se od té doby profiluje do dnešní podoby.

Podle Koncepce vězeňství do roku 2025 jsou vymezeny cíle na globální úrovni, které se snaží držet a aplikovat do vězeňství i Česká republika. Při pročítání mě velice zaujalo spojení, že vězeňství je esenciální součástí trestní politiky státu. Jde zde o vytvoření dobře fungujících a efektivních mezinárodních standardů, dodržující vězeňství propojené s prevencí, postpenitenciární péčí, sociální sférou a vzdělávacím systémem, který směřuje k reintegraci pachatelů trestné činnosti zpět do společnosti. V rámci České republiky Vláda ČR schválila prioritní cíle na základě pracovních skupin, složených ze zaměstnanců ministerstva spravedlnosti, zaměstnanců vězeňské služby a dalších přidružených odborných pracovníků. Jedná se o zvýšení skutečné zaměstnanosti vězňů, úsilí o potlačování drogových a jiných závislostí mezi vězni, efektivní náplň programů zacházení, vzdělávacích pracovních a mimopracovních aktivit. Podstatné je i vyřešení otázky zdravotnictví ve věznicích a využívání nástrojů boje proti vysoké recidivě.

1.1 Typy věznic v České republice

V České republice se věznice člení na věznice pro výkon vazby, věznice pro výkon trestu odnětí svobody a detenční ústavy, jež slouží k výkonu zabezpečovací detence. Výkon vazby je upravován zákonem č. 293/1993 Sb. o výkonu vazby. Vazba neslouží jako prostředek vykonávání trestu, ale pouze k zajištění obviněného. Do vazby může obviněný být umístěn podle zákona č. 43/2002 Sb. Trestní řád § 67 jen v případech, kdy je riziko uprchnutí nebo

skrývání, ovlivňování svědků nebo pokračování v trestné činnosti, pro kterou je stíhaný, nebo je riziko vykonání trestného činu, kterým vyhrožoval.

Věznice pro výkon trestu odnětí svobody do roku 2017 byly rozděleny na čtyři typy podle zajištění bezpečnosti a vnějšího střežení. Jednalo se o věznice s dohledem, dozorem, ostrahou a zvýšenou ostrahou. Dle zákona č. 58/2017 Sb. došlo od okamžiku nabytí tohoto zákona k 1.10.2017 k redukci typů věznic z původních čtyř na dva základní typy věznic pro výkon trestu odnětí svobody, a to s ostrahou (nově zde spadají věznice s dohledem a dozorem) a zvýšenou ostrahou. Rozdělení vězňů do daných věznic závisí na jejich nebezpečnosti pro okolí a závažnosti spáchaného trestného činu.

Ve věznici se zvýšenou ostrahou jsou zařazováni odsouzení, kterým byl uložen trest odnětí svobody na doživotí, nebo byl odsouzen jako zvlášť nebezpečný recidivista a spáchal zvlášť závažný trestný čin.

Podle typu věznice je i posuzována možnost zaměstnávání, vycházek, návštěv a další výchovně – vzdělávací programy. V rámci možnosti jsou odsouzení zařazováni na stejná pracoviště a ubytovny podle diferenciační skupiny, a zároveň při dodržování určitých pravidel (Bajcura, 1999, s. 158).

1.2 Vězeňská služba

Vězeňská služba je zřízena a upravována zákonem č. 555/1992 Sb. o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky, ve znění pozdějších předpisů. Vězeňská služba spadá do ozbrojeného bezpečnostního sboru a je řízená generálním ředitelem Vězeňské služby jmenovaným ministrem spravedlnosti, který ho také může odvolat. Pod tuto správu spadá také Akademie VSCŘ a Střední odborné učiliště.

Vězeňská služba ČR se člení na vězeňskou stráž, justiční stráž a správní službu. Ve věznicích jsou zaměstnanci ve služebním poměru, jsou uniformováni a používá se pro ně termín příslušník. Civilisté, kteří jsou

v poměru pracovním, tedy zaměstnanci jsou obsazováni na pozicích ekonomických, lékařských, pedagogických a jiných.

Nejčastěji se ve věznicích odsouzení setkávají s výchovnými pracovníky, kam patří vychovatelé a dozorci, dále se specializovanými pracovníky, duchovními, zdravotnickým personálem a pracovníky na oddělení prevence a stížností.

1.3 Práva a povinnosti odsouzených

V dnešní době mají podle zákona o výkonu trestu odnětí svobody všichni odsouzení stejná práva na rozdíl od dob dřívějších.

Podle Černíkové (2008, s. 98,99) můžeme práva odsouzených rozdělit do 3 základních skupin:

- Právo na uspokojení základních potřeb a poskytování zdravotní péče – jedná se o zajištění důstojných podmínek pro odsouzené. Jsou důležité pro duševní i fyzický rozvoj odsouzených a právo na vzdělávání.
- Práva na udržování případně rozšiřování sociálních vztahů – do této skupiny se řadí právo na podání stížnosti. Stížnosti musí být prošetřeny v zákonné lhůtě 30 dní, výjimku tvoří takové stížnosti, jenž vyžadují vyjádření jiného orgánu nebo další spisové materiály. V těchto případech se lhůta prodlužuje na 60 dní a odsouzený musí být bez odkladu o prodloužení informován (Motejl, 2010, s. 175-176).
- Práva, kterých je odsouzený zbaven případně omezen po dobu trvání výkonu trestu odnětí svobody

Mimo práva má každý také své povinnosti. Ve výkonu trestu je odsouzený povinen dodržovat stanovený pořádek a kázeň, plnit pokyny a příkazy zaměstnanců Vězeňské služby, pokud je mu přidělena práce, je jeho povinností tuto práci vykonávat s výjimkou uznání dočasné pracovní neschopnosti nebo zdravotní nezpůsobilosti. Při nedodržování a neplnění si svých povinností nebo vědomé porušení zákona se ukládá kázeňský trest, který lze uložit i podmíněně až na 6 měsíců. Uložené kázeňské tresty mohou být uloženy ve formě důtky, snížení kapesného, přijetí balíčku, pokuta, propadnutí věci, umístění do uzavřeného oddělení po dobu až 28 dní, nebo samovazby na maximálně 20 dní. Kázeňské odměny jsou naopak udělovány za dodržování a plnění si svých povinností. Tyto odměny podporují odsouzeného k odpovědnému plnění. Jako odměnu lze udělit pochvalu, mimořádné zvýšení doby trvání návštěv až na 5 hodin, zvýšení kapesného, věcná případně peněžitá odměna do výše 1. 000 Kč, rozšíření osobního volna, povolení opustit věznici až na 24 hodin a také přerušování trestu.

2 Trest a druhy trestu

2.1 Funkce a účel trestu

Jak už jsem uvedla v první kapitole, původním záměrem bylo odsouzeného potrestat za spáchaný trestný čin. V novodobém vězeňství je prioritně uplatňována snaha o resocializaci odsouzeného a výkon trestu má mít výchovný charakter. Musím podotknout, že trest je zároveň i určitou ochranou společnosti před pachateli závažnějších trestných činů a v mnoha případech i ochrana pachatele vůči sobě samému. Trest odnětí svobody můžeme tedy chápat jako druhou šanci v pokusu o nápravu chování.

Sochůrek ve své knize Úvod do penologie uvedl, že trest by měl být neúměrným rizikem pro zločince ve smyslu vysoké pravděpodobnosti

dopadení a neodvratnosti odsouzení (2007, s. 11). Také já se přikláním k tomuto tvrzení. Od dětství je nám známo, že trest následuje po nějakém provinění a je to jeden ze základních výchovných prostředků. Na funkci trestu můžeme pohlížet z různých úhlů pohledu, ale vždy se tyto funkce vzájemně prolínají. Mezi ty hlavní a mezi autory nejvíce skloňované jsou funkce odstrašující, nápravná, izolační a restituční. V České republice jsou využívány tresty peněžité, propadnutí věci či majetku, zákazy činnosti, držení a chovu zvířat, zákaz pobytu či vstupu na společenské a sportovní akce, ztrátu čestných titulů a v případě cizince i vyhoštění. V případě závažnějších trestných činů se přistupuje k trestu odnětí svobody a při nejzávažnější trestné činnosti je odsouzený potrestán výjimečným trestem, což znamená, že ve vězení stráví dobu nad 20 let, případně doživotí.

2.2 Trest odnětí svobody

Je upravován zákonem č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody a vyhláškou Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb. řád výkonu trestu odnětí svobody. Tyto zákony vychází z Trestního zákona a Trestního řádu. Trest odnětí svobody je poměrně novodobou záležitostí v kontextu celé historie trestání.

K výkonu trestu odnětí svobody může odsouzený být přijat výhradně na základě pravomocného rozhodnutí soudu a nařízeného výkonu trestu odnětí svobody. Na základě spáchaného trestného činu, uznané vině a výši nepodmíněného trestu soudce rozhoduje o zařazení do určitého typu věznice. Vězeňská služba pak prostřednictvím dispečera provádí rozmístění vězňů do konkrétních věznic.

3 Penitenciaristika a penitenciární disciplíny

3.1 Penitenciaristika

Penitenciaristika z latinského *paenitentia* – lítost, napravení je součástí penologie. (Černíková, 2008, s. 12). Podle publikace *Základy penologie* (Mezník, Kalvodová, Kuchta, 1995, s. 3) můžeme penitenciaristiku do češtiny přeložit jako vězeňství. Tato disciplína se zabývá výkonem trestu odnětí svobody, jeho účinky a také možnostmi resocializace. Definice podle Popelky (2011, s 7) je penitenciaristika nauka o výkonu a účincích trestu odnětí svobody z hlediska obecných a zvláštních podmínek. Především se jedná o aplikované metody, formy a prostředky nápravně výchovné činnosti.

Penitenciaristika se propojuje s vědní praxí oborů, které se zabývají chováním a psychikou člověka, a to za účelem řešení problémů vězněné osoby a jejich nápravou. Podle Jůzla (2012, s. 114) v penitenciární praxi platí, že čím nižší je vzdělání, tím větší počet odsouzených na straně odsouzených mužů i žen. Z toho důvodu je využívání penitenciárních disciplín nezbytnou součástí programu zacházení. V poslední době se penitenciaristika mimo jiné zabývá i aktuální přetížeností věznic, zneužíváním a násilím u odsouzených osob, nedostatkem vězeňského personálu a jiné.

Podle Foucalta (2000, s. 372) se vězeňství rozděluje na 7 principů:

- princip korekce – hlavním účelem je sjednání nápravy jedince a jeho opětovné zařazení do společnosti
- princip klasifikace – selektuje vězně a následně izoluje podle závažnosti spáchaného trestného činu, věku a možnosti nápravy
- princip modulace trestů – vyjadřuje potřebu regulace trestů od zařazení na samotku až po podmíněné propuštění podle

individuality vězňů, podle dosažených výsledků a stupně polepšení

- princip práce jako povinnosti a jako práva – podle tohoto principu je práce jednou z velice podstatných součástí resocializace vězňů a umožňuje mu získat prostředky na obživu a zvýšení kvalifikace

- princip vězeňské výchovy – jež klade důraz na zacházení s vězňem tak, aby docházelo ke zlepšení jeho obecného a profesionálního vzdělávání

- princip kontroly techniky věznění – je vyžadováno, aby ve vězení pracovaly kvalifikované osoby, které dosahují morální a technické způsobilosti dohlížet nad správným formováním vězňů, například se jedná o psychology a speciální pedagogy

- princip doplňkových institucí – soustředící se na péči během výkonu trestu, k zajištění podpory a pomoci při navrácení do společnosti – postpenitenciární péče.

3.2 Penitenciární disciplíny

Penitenciaristika vychází z poznatků dalších oborů, které jsou aplikovány na vězeňské podmínky. Jedná se především o psychologii, pedagogiku, sociologii a právo, které spolu v tomto případě velmi souvisí a je potřeba co nejefektivněji je propojit. Proces je to velice náročný, ale díky zodpovědnému přístupu všech zúčastněných je vyšší pravděpodobnost úspěšného zapojení vězně do života po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody.

penitenciární pedagogika

Podle Černíkové (2002, s. 9) je penitenciární pedagogika považována za speciální pedagogickou disciplínu, jež se zabývá zvláštnostmi penitenciárního zacházení, vztahující se na všechny odsouzené osoby. Převážně se jedná o osoby ve výkonu testu odnětí svobody. V průběhu je umožněno analyzovat dosavadní efektivitu vzdělávacího a výchovného působení a podle výsledků zlepšovat tyto procesy. Jsou řešeny specifické výchovné problémy zacházení s vězňenými a dále vypracovávány postupy výchovného zvládnutí problému. Penitenciární pedagogika se také podílí na zpracování a vytváření programů zacházení a přispívá tím k naplňování výchovné funkce trestu.

Mezi hlavní úkoly podle Černíkové (2002, s. 9) patří studium a analýza poznatků z obecné a speciální pedagogiky včetně poznatků i z dalších disciplín, které mají vztah k problémům penitenciárního zacházení. V rámci penologického výzkumu, analýzy výsledků praxe také získává vlastní poznatky. Důležitým úkolem je i přenášet podněty do oblasti trestně právních věd a trestní politiky. K zaměstnancům uplatňujícím v praxi poznatky této disciplíny řadíme speciální pedagogy a vychovatele.

penitenciární psychologie

Penitenciární psychologie jako disciplína se také zabývá zkoumáním problémů a jejich eliminací v procesu penitenciárního zacházení a je součástí forenzní psychologie.

Je potřeba dodat, že nutné je zkoumat chování odsouzeného jak individuálně, tak i v kontextu prostředí věznice. Jde o vztahy mezi odsouzeným a personálem, ostatními odsouzenými a jeho celkovým chováním ve věznici. Například zapojování se do skupin a podskupin.

Důležitou součástí penitenciární psychologie je i „harm reduction“ což znamená minimalizaci negativních dopadů věznění na psychiku daného člověka. (Sochůrek, 2007, s. 9). Ta může být u některých jedinců ve vězeňském prostředí oslabena a odsouzený se může chovat agresivně, nebo naopak apaticky a nespolupracovat.

penitenciární psychiatrie

V současné době podle Černíkové (2002, s. 11) je v zařízeních pro výkon trestu odnětí svobody i pro výkon vazby problematika penitenciární psychiatrie řešena převážně externími pracovníky. Tamtéž uvádí, že potřeba psychiatrů narůstá s narůstající potřebou vykonávání uložené ochranné léčby v průběhu výkonu trestu odnětí svobody. Mnoho odsouzených k trestu odnětí svobody již do vězení s psychiatrickou diagnózou nastupují, může mít právě souvislost se spáchaným trestným činem (diagnóza sexuální deviace a trestný čin znásilnění). Jsou však i odsouzení, u kterých se v souvislosti s výkonem trestu nějaká duševní porucha nebo porucha osobnosti teprve objeví. Ve vězeňských podmínkách zvládnání těchto nemocí může být složitější a náročnější a mít jiných průběh (Mařádek, 2003). Z těchto důvodů je přítomnost psychiatra nezbytná.

penitenciární sociologie

Jde o speciální součást oboru sociologie, který se zabývá zkoumáním sociálních vazeb, strukturou, jejím fungováním a účinností v penitenciárním procesu. Sociologie jako penitenciární disciplína je poměrně krátce v procesu, avšak hraje velice důležitou roli. Sociologie se snaží pochopit jak a proč tyto vazby vznikají a jaké mají následky a vlivy na odsouzené.

sociální práce

Probíhá jak na rovině penitenciární péči, tak i po propuštění v rámci postpenitenciární péče. Sociální práci řadíme jako pomáhající obor, který se snaží přispívat k rehabilitaci sociálních schopností člověka (Havrdová, 1999, s. 9). V sociální práci jsou obsaženy výchovné postupy k aktivizaci vlastních sil pro řešení sociální situace jedince. Sociální pracovníci pomáhají napříč různými oblastmi. Jde například o trestní justici a probační a mediační službu. Vyzdvihla bych velice citlivou oblast sociální práce, a to odbor sociálně právní ochrany dětí (OSPOD). Cílem sociální práce v (post)penitenciární péči je pomoc v resocializaci odsouzeného a být mu nápomocen, dokud se plně nezařadí do společnosti.

penitenciární právo

Jedná se o komplexní soubor právních norem, upravujících výkon trestu odnětí svobody a také výkon vazby včetně vyhlášek a nařízení. Výpis konkrétních zákonů vypisuji na konci mé práce.

4 Kriminalita žen a ženské věznice v ČR

4.1 Kriminalita žen

Zdrojů, které by řešily otázku kriminality žen je i v dnešní době, kdy počet žen ve výkonu trestu odnětí svobody strmě stoupá, poměrně málo. Stoupající trend se zatím nepromítl do širšího zaměření na odsouzené ženy. Ve větší míře se tomuto tématu věnují hlavně zákony, vyhlášky a doporučení i na mezinárodní úrovni. Až v druhé polovině 20. století se OSN začala

zabývat otázkou ženské kriminality, která v té době začala narůstat. Na kongresech v letech 1970, 1980 a 1985 doporučili zahájení výzkumů příčin a také preventivních opatření kriminality žen. Oblast ženské kriminality jsem si vyhledávala převážně v online článcích a výročních zprávách vězeňské služby, jejichž seznam je zapsán ve zdrojích pod bakalářskou prací.

Historicky se na ženy jako pachatelky trestných činů společnost dívá jinak než na muže. Žena je považována za vykonavatelku tradičních rolí jako je starost o domov, muže a děti (Čepelák, 1986, s. 87). Je brána jako pečující a starostlivá osoba, které by se kriminalita týkat nemohla. V každém období ženy páchaly trestné činy míň než muži, často při odhalení byly potrestány přísněji. Nejčastější tresty padaly za bigamii, cizoložství a již zmiňované čarodějnictví. Za tyto prohřešky většinou následoval trest smrti. Při obvinění z čarodějnictví předcházelo kruté mučení, kterým se snažili vyhnat z čarodějnice zlo.

Podle statistik jsou odsouzené ženy v převážné většině svobodné, druhou velkou skupinou jsou ženy rozvedené a nejmenší zastoupení žen odsouzených k trestu odnětí svobody jsou ženy vdané. Většina však mají společnou jednu věc. Jsou matky.

Podle V. Čepeláka jsou rozdíly mezi ženami a muži v druhu páchání trestné činnosti spojeny s fyziologickou a psychologickou odlišností. Nejvíce se jedná podle něj o odlišnost sociální (1986, s. 2). K nejčastějším důvodům pro odsouzení žen převažují krádeže, držení drog a podvody. Velmi často se do věznic dostanou i ženy odsouzené za zanedbání a týrání svěřené osoby. Ženy bývají i součástí organizovaného zločinu, kde mají „menší“ roli a většinou nenásilnou. Oproti mužům násilné trestné činy jako loupeže, vraždy a úmyslné ublížení na zdraví u žen obsazují až spodní příčky statistik. V případě vraždy jde převážně o obranu vůči partnerovi nebo vraždu novorozence. Přibližně polovina žen ve výkonu trestu jsou prvovězněné.

4.2 Specifika v přístupu k odsouzeným ženám v ČR

V roce 2010 bylo Valným shromážděním OSN schváleno přijetí tzv. Bangkockých pravidel. Tato pravidla byla vytvořena pro zacházení s vězeňkyněmi a nevazební opatření pro pachatelky trestných činů. Implementace pravidel však nepřinesla takové výsledky, jaké se očekávaly. Ukazuje na to stále stoupající trend páchaní trestné činnosti a žen odsouzených k výkonu trestu odnětí svobody po celém světě i přes fakt, který uvádí ve své publikaci Jurášková (2016, s. 30), že ženy mají mnohem větší strach z odhalení a potrestání.

Vidinou bylo snížení trestaných žen za drobné trestné činy nebo trestné činy spojené s drogami, jako je držení malého množství drogy. Překvapilo mě, že i v dnešní moderní době se ženy ve světě posílají k výkonu trestu odnětí svobody za činy jako je čarodějnictví a v poslední době hodně skloňované potraty. Podle statistik webu prison studies není ani Česká republika výjimkou v rostoucí kriminalitě žen. Podle World prison brief bylo v České republice v roce 2022 celkem 1.613 (což je přibližně 9% vězněné populace) žen ve výkonu trestu odnětí svobody oproti roku 2000, kdy jich bylo 968. Přestože v průběhu roku počet vězeňkyň kolísá, nemůžeme nevidět, že podíl žen ve výkonu trestu stoupá. Přestože informace a statistiky o kriminalitě žen v České republice ukazují zvedající se počet odsouzených žen, je Evropa jako celek jediným kontinentem, kde celková čísla žen ve výkonu trestu klesla. Česká republika je na 5. místě v žebříčku počtu odsouzených žen v porovnání se zbytkem Evropy a na 25 v porovnání se světem.

Sochůrek se ve své publikaci Kapitoly z penologie II. (2007, s. 48) odkazuje na Černíkovou, která popisuje, že specifika zacházení se ženami ve věznicích vyplívají „z podstaty pohlavní diverzity, psychiky a psychosomatického uspořádání.“ Ženy podle Černíkové mají „nízký práh emotivní vzrušivosti, jsou náchylnější k patickým afektům i hysteroidním

výbuchům, trpí fixovanými a velmi těžko vyvratitelnými představami o ztrátě dětí během pobytu ve věznici.“ Podle Carlena a Woralla (2004, s. 61) působí vězení špatně na psychiku žen. Nadpoloviční většina žen ve vězení trpí depresemi a citovými traumaty.

Až na pár výjimek, které plynou z vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb. §89, §90 a §91, kdy je nutné přihlédnout k potřebám těhotných a kojících žen a také jejich psychickým, fyziologickým a hygienickým potřebám se nijak zvlášť výkon trestu odnětí svobody u žen od výkonu trestu odnětí svobody u mužů neliší. Na základě Evropských vězeňských pravidel je vězeňské správě doporučeno z výše vypsanych důvodů a dále profesních a sociálních potřeb věnovat pozornost při rozhodování o umístění ve věznici (European prison rules, s. 18)

4.3 Ženská věznice Opava

V rámci ČR u nás fungují ženské věznice Nové Sedlo, Drahonice, Praha – Řepy, Opava a Světlá nad Sázavou, ve které se nachází i oddělení pro matky s dětmi. Aktuální situace přetíženosti věznic však nedovoluje soustředit ženy pouze ve věznicích ženských, ale i ve věznicích smíšených, kde jsou speciální oddíly pro ženy. Je zde kladen důraz na to, aby se vězni nepotkávali s vězeňkyněmi na ubytování a jsou zajištěné i oddělené aktivity. Celkem je takových smíšených věznic osm. Pro mě nejtěžší část práce bylo sehnat dostatek ověřených informací o ženských věznicích v ČR.

Věznice a ÚVZD Opava se nachází v Moravskoslezském kraji a je umístěna ve dvou objektech, které jsou na sobě nezávislé.

V opavské věznici jsou ženy odsouzené k výkonu trestu odnětí svobody zařazovány do oddělení s vysokým, středním a nízkým stupněm zabezpečení a také v oddělení se zvýšenou ostrahou. Ženy výkon trestu vykonávají v objektu na ulici Olomoucká, kde s kapacitou 16 míst je pro

odsouzené ženy v provozu také specializovaný oddíl pro výkon ochranného léčení závislostí – na drogách alkoholu a patologického hráčství. Odsouzené se mohou zapojit do kolektivních činností, speciálně výchovných a vzdělávacích programů.

Opavská věznice má vysoké procento zaměstnanosti jak na odděleních pro muže, tak i pro ženy. Vězeňkyně pracují ve vězeňské prádelně, zajišťující praní vlastního prádla, praní prádla pro soukromé subjekty a pět okolních věznic. V tuto chvíli je navázána spolupráce s Ústavem sociální péče Marianum, ve kterém pomáhají odsouzené ženy těžce mentálně postiženým osobám.

Aktuálně svůj TOS v Opavě tráví cca 190 žen (ve statistice za únor 2023 je uvedeno 186 žen).

Věznice a ÚVZD Opava se zapojuje aktivně do různých programů, které jsou dohodnuty s Generálním ředitelstvím VS ČR. Nastavena je také dlouhodobá spolupráce s místní Probační a mediační službou a neziskovým sektorem. V rámci této spolupráce je například pro odsouzené k dispozici dluhové a pracovní poradenství. Tyto služby se odvíjí od aktuální situace na trhu práce a efektivně předávají informace odsouzeným dle jejich potřeb.

5 Vzdělávání vězňů ve výkonu trestu a jejich motivace

„Otevřít školu, znamená uzavřít věznici“ (Viktor Hugo)

Vzdělávání vězňů zajišťuje vězeňská služba samostatně, nebo spolupracuje s jinými organizacemi zajišťující vzdělávání. Vzdělávací programy jsou upraveny v zákoně č. 169/1999 sb. o výkonu trestu odnětí svobody a některých dalších zákonech. Vzdělávání na všech úrovních (základní, střední i vysokoškolské) je umožněno jak odsouzeným ve výkonu trestu, tak i obviněným ve výkonu vazby.

Koncepce vězeňství 2025 má za cíl zefektivnit systém vzdělávání a provázanost se zaměstnáváním. I podle Evropských vězeňských pravidel z roku 2006 by vzdělávací aktivity a pracovní aktivity měly být na stejné úrovni. Jelikož se VSČR potýká s nedostatkem odborných pracovníků a vzhledem k tomu, že většina odsouzených má pouze základní vzdělání, nejsou dostatečně kvalifikovaní pro výkon zaměstnání po propuštění z výkonu trestu. Aktuálně tak odsouzení často stojí před rozhodnutím, zda je pro ně výhodnější zvýšit si kvalifikaci a mít tak jednodušší pozici na trhu práce po propuštění z výkonu trestu, nebo zvolit zaměstnání, u kterého mají nárok na odměnu.

Odsouzení mohou využívat formálního vzdělávání vedeného učitelem se získáním vysvědčení, výučního listu, maturitního vysvědčení či diplomu. Dalšími možnostmi je neformální vzdělávání vedené lektorem, jehož cílem je rozšíření si kompetencí a dovedností s možností získání certifikátu o absolvované rekvalifikaci, a samostudium neboli informální vzdělávání na dobrovolné bázi u kterého je potřeba dostatek sebereflexe a disciplíny. Do informálního vzdělávání řadíme čtení knih, odborných materiálů a další. Nabídka vzdělávacích programů a zvyšování kvalifikace je ve věznicích rozdílná. Například vystudování VŠ je v tuto chvíli možné jen ve věznici Praha – Ruzyně.

5.1 Význam vzdělávání a dostupné možnosti vzdělávání

Jak jsem se zmínila výše, význam vzdělávání a zvyšování si kvalifikace a dovedností je důležitá pro lepší postavení na trhu práce a vyšší pravděpodobnosti zaměstnatelnosti. Neméně důležitý význam vzdělávání je také reálná šance snižování recidivy díky větší pravděpodobnosti, že naleznou své uplatnění a budou se schopni zabezpečit bez porušování zákonů a pácháním trestných činů. Vzdělávání by mělo odpovídat standardům

vzdělávacího systému v dané zemi. Mimo to je potřeba vzdělávání přizpůsobovat dynamickému vývoji na trhu práce. S čím jsme si vystačili před pár lety už je dnes v mnohých oborech nedostačující. Nejviditelnější je posun v automatizaci, robotizaci a IT. Podle Evropských vězeňských pravidel je potřeba se prioritně zaměřit na vězně, kteří jsou negramotní, neumí počítat případně nemají dokončené základní nebo odborné vzdělání.

5.2 Motivace

Hlavní motivací vzdělávání, jak už bylo zmíněno je potřeba po propuštění být konkurenceschopný na trhu práce. Motivací také může být zaplnění času odsouzeného v době trestu. Často je ovšem motivací pouze vlastní přínos, jelikož si odsouzený je vědom, že v případě podmíněného propuštění, zkrácení či přesunu do jiného typu věznice se sepisuje posudek a soud k němu přihlíží. U žen to může být vidina rychlého návratu ke své rodině a svým dětem.

5.3 Programy zacházení

Dříve se programům zacházení říkalo resocializační nebo reedukační a už z názvu lze vyčíst, že hlavním cílem programu jde o nápravu vězněné osoby. Zpravidla tyto programy jsou zpracovány pro odsouzené, kteří nastoupí do výkonu trestu na dobu delší, než 3 měsíce. Program v sobě zahrnuje vzdělávací, terapeutické, zájmové i pracovní aktivity. Program zacházení můžeme tedy chápat jako základní balíček pro úspěšnou reintegraci vězně zpět do společnosti a regulaci recidivy. Po dohodě s odbornými zaměstnanci program zacházení aktualizuje a hodnotí speciální pedagog. Prediktivním nástrojem k hodnocení rizik a kriminogenních potřeb odsouzených osob je SARPO (souhrnná analýza rizik a potřeb odsouzených).

Na základě výsledků této analýzy je komplexní zpráva, na kterou navazuje program odsouzených. SARPO také posuzuje pravděpodobnost opětovného selhávání odsouzeného. S programem i výsledky hodnocení musí být odsouzení vždy seznámeni. Na odsouzeném záleží, jakou z navrhovaných aktivit, která je nejbliž shodě s jeho posudkem si vybere. Může si jich zvolit více, ale taky jsou situace, kdy si odsouzený nevybere žádnou. V tomto případě je zařazen do minimálního programu zacházení. Cílem minimálního programu je odsouzené vést k bezproblémovému výkonu trestu. Účastníci minimálního programu zacházení jsou také odsouzení, jejichž trest je kratší než půl roku. Minimální program zacházení je vždy stanoven a určen vnitřním řádem dané věznice. Součástí programu zacházení a jeho dodržování/nedodržování jsou také kázeňské pochvaly a tresty. Ne vždy je ze strany odsouzeného aktivní účast v programech zacházení „čistá hra“. Často je to pouze účel, protože odsouzení jsou si vědomi, jaké výhody pro ně při aktivní účasti plynou. Jedná se například o delší dobu sledování televize, častější návštěva posilovna, vyšší kapesné a jiné. Na aktivní účast v programech zacházení pohlíží i soud v případě žádosti o podmíněné propuštění. Podle Černíkové (2008, s. 153) jsou základními složkami programů zacházení pracovní, vzdělávací, terapeutické, volnočasové, tréninky zvládání agrese a konfliktních situací, obecné a speciální metody, vycházky a právní poradenství.

5.4 Specifika vzdělávání ve výkonu trestu odnětí svobody

V podkapitole práva a povinnosti jsem uvedla, že výkon trestu odnětí svobody s sebou nese určitá omezení na právech odsouzených. Ty se promítají i do vzdělávání, které je v základní listině práv a svobod ukotveno a musí být umožněno minimálně dokončení základního stupně vzdělání. Je důležité

možnosti vzdělávání přizpůsobit danému typu věznice, možnostem personálním, možnostem finančním i schopnostem vězněných osob. Mezi aspekty ovlivňující možnosti vzdělávání odsouzených patří omezený přístup k informacím, omezené možnosti výběru a rozsahu vzdělávacích programů, nedostatečná kvalita vzdělávacích programů, vysoké náklady vzdělávání.

PRAKTICKÁ ČÁST

6 Cíl práce, výzkumná otázka a zvolená metoda

6.1 Konkretizace cíle

V praktické části se budu věnovat výzkumnému šetření a cílem práce je vyhodnotit, jaké možnosti vzdělávání mají k dispozici ženy ve výkonu trestu a do jaké míry jich (ne)využívají a proč.

Vzdělávání na formální i neformální rovině je nedílnou součástí ve vězeňském prostředí. Formální vzdělávání zajišťuje VS ČR a je prokázáno dokladem o dosaženém vzdělání. Neformální vzdělání je součástí programu zacházení a jedná se o odborné, rekvalifikační, všeobecné a specializované kurzy po jejichž úspěšném splnění je možno získat osvědčení o rekvalifikaci, či doklad o absolvování kurzu. Vzdělávání zde hraje velice důležitou roli, neboť šance získání vzdělání, především toho profesního, je pro odsouzené možností, jak se po výkonu trestu zařadit opětovně do společnosti a předcházet případnému opakování trestné činnosti. Vzhledem ke stoupajícímu trendu odsouzených žen jsem se rozhodla v této práci zaměřit na ně, konkrétně na ženy ve výkonu trestu ve věznici v Opavě. Pomocí kvalitativního výzkumu budu zjišťovat, jaké možnosti vzdělávání jsou ženám ve výkonu trestu nabídnuty, jak jsou vězeňkyněmi využity a jestli pro ně tyto možnosti mají význam pro zařazení se do společnosti po propuštění z výkonu trestu.

6.2 Výzkumné otázky

1. Nakolik odpovídá nabídka vzdělávacích možností ve výkonu trestu současněmu trhu práce, a tedy budoucímu uplatnění vězeňkyň?
2. Jaké hlavní faktory motivují odsouzené k účasti na těchto kurzech?

6.3 Zvolená metoda a průběh šetření

Původně zvolená metoda byl kvalitativní výzkum formou polostrukturovaných rozhovorů s pomocí dotazníků. Po konzultacích s vedením věznice v Opavě jsme se rozhodli pouze pro zaslání dotazníků a předání respondentkám namátkově personálem věznice. Tato změna proběhla hlavně z důvodu neochoty odsouzených žen komunikovat s kýmkoliv zvenčí. Mnou osobně vypracovaný, plně anonymní dotazník obsahující 22 otázek, jsem odeslala prostřednictvím emailu a konkrétně na tiskovou mluvčí Bc. Barboru Šumberovou, se kterou bylo vše konzultováno. Počet požadovaných dotazníků k vyplnění byl 15 a zpět mi bylo zasláno dokonce 20 dotazníků. Tedy návratnost je 133 %. K původním 18 vráceným dotazníkům se kterými jsem původně pracovala mi byly zaslány ještě 2 dotazníky později. Všechny doručené dotazníky jsou k šetření a zodpovězení výzkumných otázek dostačující. Vzhledem k množství otázek a počtu respondentek dotazníky nepřepisuji, pouze vložím pro příklad scan jednoho z dotazníků na konci své práce. Díky anonymitě dotazník přiložím tak, jak mi byl zaslán bez úprav. Z důvodu, že jsem opavskou věznici nenavštívila osobně, rozhodla jsem se informace získané z dotazníků ještě rozšířit o informace zodpovězené tiskovou mluvčí. Díky její vstřícnosti a spolupráci

mám k dispozici více dat pro zodpovězení výzkumné otázky, tyto data také vypisuji v otázkách a přehledu v bodě 9.2.

Nečekanou změnou v procesu sbírání dat se praktická část mé práce protáhla, jelikož jediným spojením se stal telefon a email. Na základě těchto telefonických a emailových komunikací s výše uvedenou tiskovou mluvčí jsme si vymezily vhodné a srozumitelné otázky, tak aby jim odsouzené rozuměly a které byly předány příslušníkům vězeňské stráže. Odsouzené byly srozuměny s využitím dotazníku pouze pro účely vypracování bakalářské práce. Pod dohledem tyto dotazníky vyplnily a následně mi byly zaslány zpět ke zpracování. Pro přehlednou analýzu dat a dosažení cíle bakalářské práce jsem využila tvorbu grafů pomocí programu Excel.

7 Otázky použité v dotazníku a stručný přehled odpovědí

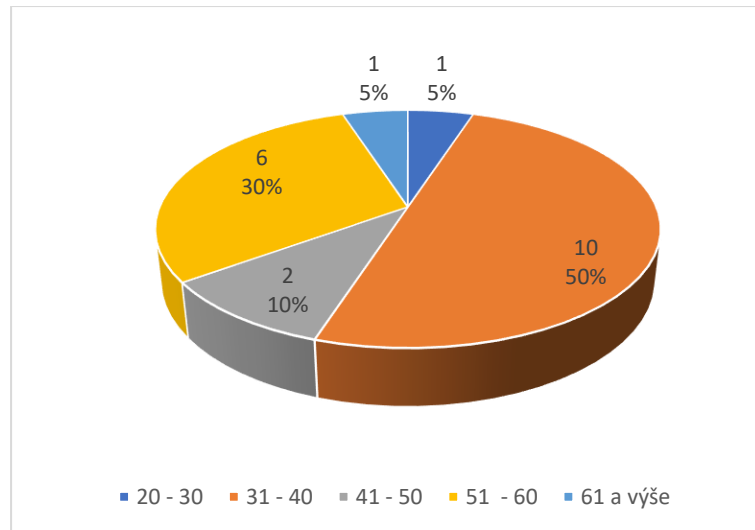
Vyhodnocením všech dotazníků a jejich analýzou trávila poměrně dost času, protože respondentky se do vyplnění pustily s radostí a některé jejich odpovědi jsou velice rozsáhlé a přínosné. Moje představa o věznicích, že vyšší procenta z nich jsou méně přemýšlející a gramotně poměrně nevyzrálí, byla částečně vyvrácena obsahem odpovědí.

1. Jaký je váš věk?

Na otázku věku mi odpověděly v dotazníku všechny ženy. Ukázalo se, že nejvyšší obsazení mají ženy 31 – 40 let, takto v dotazníku odpovědělo 10 odsouzených, a pomyslnou druhou příčku mají odsouzené ve věku 51 – 60 let, kdy v tomto věku odpovědělo v dotazníku 6 žen. V porovnání s výroční zprávou vězeňské služby věk

odsouzených v opavské věznici vykazuje stejné věkové složení až na skupinu žen ve věku 41 – 50 let. Tento výsledek může být zapříčiněn nahodilým rozdělením dotazníků.

Graf 1. Věk dotazovaných odsouzených žen

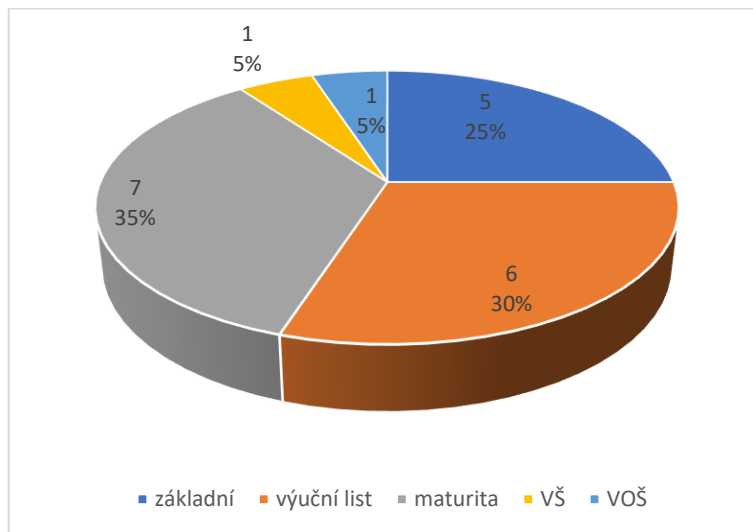

Zdroj: vlastní výzkum

2. Jaké je Vaše nejvyšší dokončené vzdělání?

U vyhodnocování nejvyššího dosaženého vzdělání jsem byla poměrně překvapena, že trend všem známý a v mnoha publikacích uváděný, že čím nižší je vzdělání, tím větší je procento žen ve VTOS se mi nepotvrdil. Ve výzkumném šetření pro tuto práci mají ženy se základním vzděláním, výučním listem a maturitou poměrně vyrovnané výsledky. Dle výroční zprávy VSČR za rok 2022 je nejvyšší počet odsouzených žen pouze se základním vzděláním (827 odsouzených).

Graf 2. Nejvyšší dokončené vzdělání

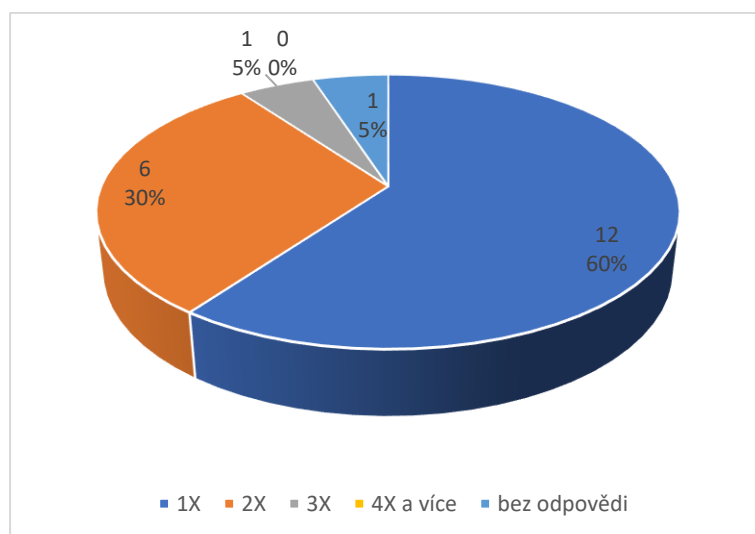

Zdroj: vlastní výzkum

3. Po kolikáté jste trestaná?

Většina odsouzených žen odpovídajících na otázky v dotazníku jsou „prvovězněné“. Konkrétně 60 %. Při porovnávání všech informací z dotazníku, jsem vyzorovala, že ve většině případech nejdelší tresty mají právě prvovězněné ženy a zároveň se nejméně účastní vzdělávacích programů. Toto může být způsobeno krátkou dobou pobytu ve výkonu trestu, kdy se ještě neaklimatizovaly na vězeňské prostředí a zatím jim žádné možnosti nebyly nabídnuty.

Graf 3. počet odsouzení k VTOS

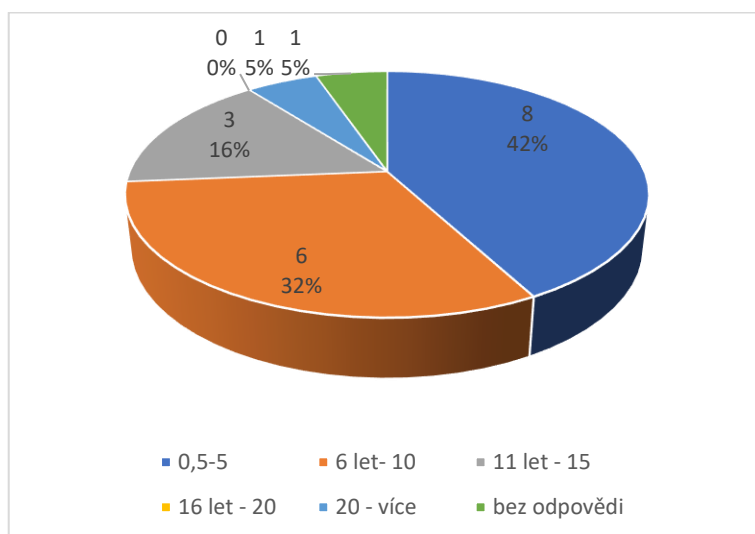

Zdroj: vlastní výzkum

4. Jak dlouhý trest Vám byl vyměřen?

Délku trestu mají ženy v Opavě opravdu různorodou. Nejkratší trest v dotazníku je 17 měsíců, nejdelší je 22 let. Nejčastější trest pro ženy je vyměřován v délce jeden až dva roky. Žen vězněných na dobu delší než 20 let je v celé ČR 14 z toho 3 ženy jsou odsouzeny k doživotnímu trestu a ty tento trest tráví ve věznici v Opavě. Pro příklad všem nám známá Dana Stodolová.

Graf 4. délka vyměřeného trestu

Zdroj: vlastní výzkum

5. Jaké vzdělávací programy Vám byly nabídnuty?

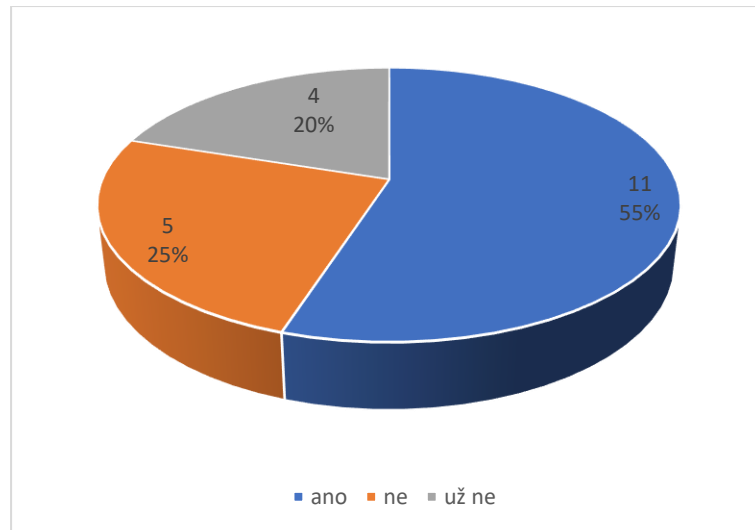
Nejčastěji uváděné kurzy, které byly odsouzeným nabídnuty jsou práce na PC, jazyky, finanční gramotnost a zdravotní výchova. Zvláštním kurzem je osvěta, tento kurz je pro odsouzené povinný, jde například o protidrogovou osvětu, odbourávání předsudků a jiné. V rámci resocializačního programu byl nabídnut i kurz 3Z, tedy zastav se, zamysli se a změň se. O tento kurz je veliký zájem a vybírají se pouze nejvhodnější adeptky. Bohužel jako u všech jiných kurzů se nedostane na každou.

6. Využíváte nějaký typ vzdělávacího programu?

Všechny oslovené ženy v dotaznících uvedly, že kurz absolvovaly, absolvují, nebo jim není umožněno zúčastnit se z časových důvodů (pracovní zařazení). Těm, kterým žádný kurz nebyl nabídnut, nebyly vyhodnoceny jako vhodné kandidátky na

absolvování kurzu. To však neznamená, že jsou jim dveře ke vzdělání zavřené. Vše se může v průběhu VTOS měnit, a dokonce samy si můžou o zařazení do kurzu požádat.

Graf 4. Využití vzdělávacího programu

Zdroj: vlastní výzkum

7. Pokud ano, tak jaký typ vzdělávacího programu jste využila nebo využíváte a proč? (v případě, že jich využíváte více, vypište všechny).

Nejčastěji nabízenými a využívanými programy jsou základy práce na PC, cizojazyčné kurzy, kde převažuje angličtina a italština a už zmíněná osvěta, jenž je povinným kurzem. Čím dál více populární je kurz finanční gramotnosti a zdravého životního stylu. Nabídka kurzů se často mění na základě vyhodnocení zájmu o daný kurz. Spuštění kurzu záleží i na dostupnosti lektora, který je kompetentní pro vzdělávání v daném kurzu. Tyto kurzy nenabízí možnost získání osvědčení.

8. Pokud nevyžíváte žádný ze vzdělávacích programů, napište důvod.

Mezi důvody, proč nevyžívají žádný z vzdělávacích programů bylo jejich pracovní zařazení. Vzhledem k časové vytíženosti a pracovním povinnostem, které probíhají většinou v dopoledních hodinách stejně tak jako kurzy, není možnost se účastnit. Přibližně 70 % odsouzených v opavské věznici je pracovním zařazených.

Dalším důvodem nevyžití je nenabídnutí žádného vzdělávacího kurzu. Otázku, proč není některým nabídnuta žádná vzdělávací aktivita mi tisková mluvčí objasnila tím, že ne vždy je odsouzena vhodná k dané vzdělávací aktivitě, protože její doposud získané znalosti a dovednosti jsou nevyhovující pro úspěšné absolvování kurzu a žádný jiný vhodný kurz v tu danou chvíli není k dispozici. Mezi ženami v VTOS se najdou i takové, které využily všechny nabízené možnosti vzdělávání, a proto v tuto chvíli už nemají další možnosti.

9. Jak vzdělávání ovlivnilo Váš pobyt ve výkonu trestu?

U 6 dotazovaných vzdělávání nijak neovlivnilo jejich pobyt ve věznici. 4 dotazované vůbec neodpověděly na otázku a zbytek se shoduje v prospěšném a efektivním vyplnění času ve věznici a také je podpořilo v zamyšlení se sama nad sebou a k seberozvoji.

10. Co Vás motivuje ke vzdělávání?

Na tuto otázku 4 respondentky neodpověděly, a jedna, která si z nabídky nevybrala žádné vzdělávání. Motivací je vidina lepšího života venku po výkonu trestu, snad lepšího uplatnění na pracovním

trhu a usnadnění si plnění svých přání a cílů. Například jedna z dotazovaných se věnuje vzdělávání cizích jazyků, protože by ráda po výkonu trestu cestovala po světě, což je jedním z jejich velkých snů. Velikou motivací je i návrat k rodině, které chtějí ukázat své lepší a napravené já.

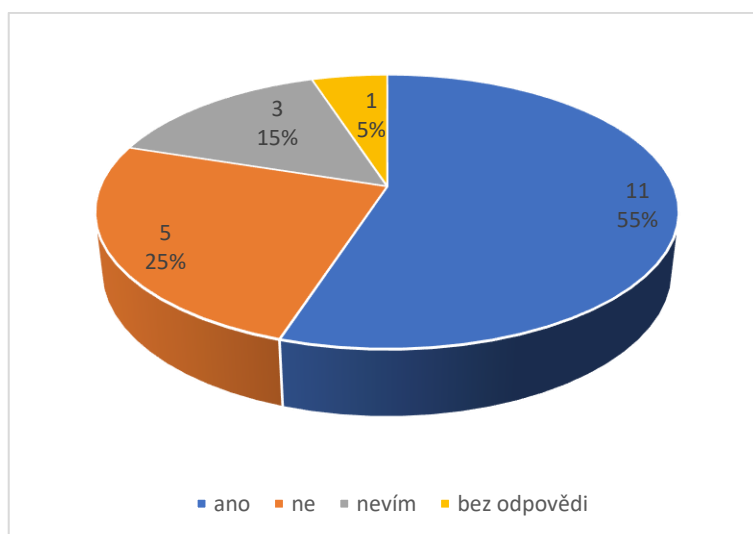
11. Co je Vaší největší motivací k dokončení vzdělávacího programu?

Tak jako motivace ke vzdělávání, tak i k dokončení je pro respondentky vidina lepších zítřků, náprava vztahů s rodinou, možnost lepšího zaměstnání a celkové změny postojů. Snad každá z dmi věznic sní o své nápravě, každá sama sobě i okolí slibuje, že se napraví a svůj život vezme do svých rukou. Ne však každé se podaří svůj život od základů změnit, aby se už nemusely vracet zpět do VTOS.

12. Snaží se Vás vězeňský personál podporovat a motivovat ke vzdělávání?

Většina odsouzených žen cítí ze strany vězeňského personálu podporu a motivaci k zapojení se při vzdělávání i výkonu jiných aktivit. K dispozici jim je jak vězeňská služba, tak služby vychovatele, speciálních pedagogů a psychologů. Je to však individuální odsouzená od odsouzené, a tak samo i zaměstnanec věznic od zaměstnance. Vždy budou v komunitě proti sobě lidé, kteří si osobnostně nesedí. V prostředí věznic je to o to horší, že se s těmi lidmi mezi sebou musí potkávat denně. Důležité je tedy zachování si profesionality a odsunutí osobní roviny a předsudků do pozadí.

Graf 5. Motivace vězeňským personálem

Zdroj: vlastní výzkum

13. Jaké jiné vzdělávací programy, než nabízené by Vás zajímaly?

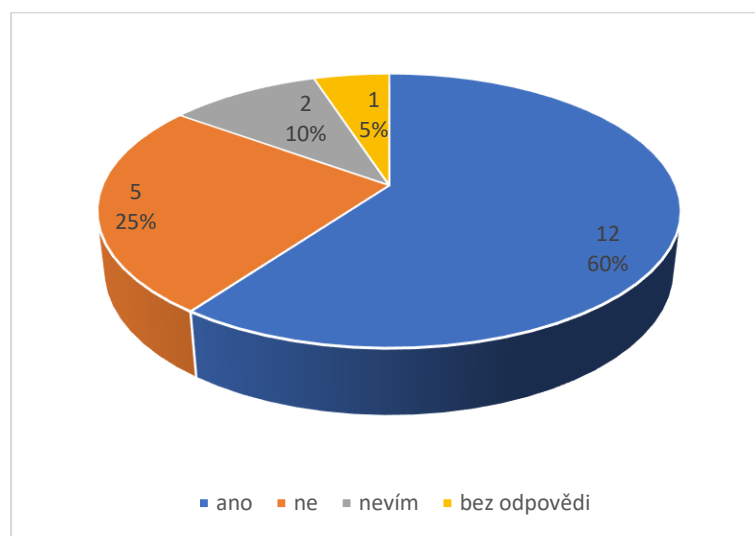
Odsouzené ženy volají po vzdělávání. Ať už se jedná o rekvalifikace, tak i o doplnění středního či vysokoškolského vzdělání. Zájem by byl i o možnost dálkového vzdělávání. V ČR jsou věznice, kde je umožněno doplnění si vzdělání, opavská věznice k nim bohužel v tuto chvíli nepatří. V době, kdy součástí opavské věznice bylo i nápravné zařízení pro mladistvé, byla možnost si doplnit střední vzdělání. Po uzavření tohoto nápravného zařízení v roce 2009 zanikla i možnost studia SŠ. Některé by přivítaly i možnost absolvování autoškoly nebo jazykových kurzů.

14. Myslíte si, že zvýšením kvalifikace se Vám ulehčí situace po ukončení výkonu trestu, například že pro Vás bude snadnější najít si práci?

Vzhledem k dosavadnímu způsobu života, kdy pro odsouzené často nebyla prioritou dobrá práce a dosažení dostatečné kvalifikace

potřebné k uspokojení svých potřeb, tak je představa, že zvýšení kvalifikace je pro ně možnost, jak se lépe uplatnit na trhu práce po výkonu trestu důležitá. Je to i jeden z důvodů, proč se chtějí vzdělávat. Samozřejmě jsou i takové, které už nějakou svoji kvalifikaci mají a nemají potřebu ji zvyšovat, nebo necítí, že zvýšením si kvalifikace by jim nějak ulehčilo zařazení se do společnosti a na trhu práce.

Graf 6. Uplatnění na trhu práce zvýšením kvalifikace

Zdroj: vlastní výzkum

15. Jsou podle Vás nabízené možnosti vzdělávání dostačující?

To, zda jsou nabízené možnosti dostačující je poměrně individuální. Odsouzené s vyšší kvalifikací mají pocit, že nabídka by mohla být širší, jelikož mnoho kurzů je dost všeobecných a základních. Jiné, jen se základním vzděláním by byly rády, kdyby jim bylo umožněno doplnění si vzdělání aspoň na střední úrovni.

16. Pokud ne, co byste případně změnila?

V případě, že by byly možnosti, rády by rozšířily kurzy, u kterých je možnost získání uznatelného certifikátu o zvýšení kvalifikace. Dalším návrhem je kurzy mít častěji a obsáhlejší. Také by se rády dozvěděly podrobnější informace o probírané látce. Podle jejich slov je to jen povrchové a všeobecné učení.

17. V čem vidíte ve vybraném vzdělávacím programu pro sebe přínos?

Určitě nikoho nepřekvapí, že jeden z podstatných důvodů je přihlídnutí k absolvovaným kurzům při žádosti o podmíněné propuštění, možnost odměn a různých benefitů. To jsem mimo jiné psala i v teoretické části. Vše, co odsouzené dělají pro svoji nápravu se jim přičítá k dobru. 11 respondentek mi ke své motivaci připojila i právě možnost zkrácení trestu. U pěti respondentek je důležitá motivace seberozvoj, a dále jde o kontakt s lidmi, navazování nových vztahů a udržení si zdravého ducha ve vězeňském prostředí.

18. Co Vám na využívaném vzdělávacím programu vyhovuje, a naopak co byste změnila?

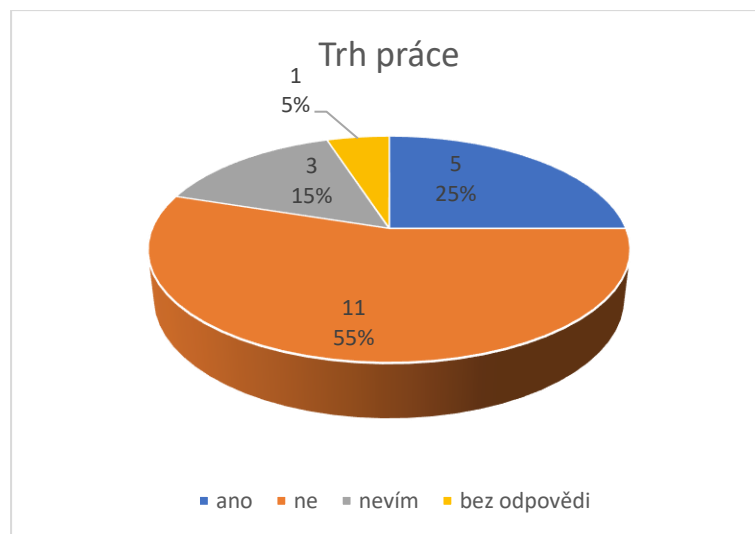
Odpovědi, co by změnily se hodně opakují, nebo jsou podobné odpovědím u otázky 16. Nejvíce je opravdu zájem o změnu v četnosti a rozmanitosti kurzů s možností zvýšení kvalifikace. Co je naopak vyhovující, je vyplnění času aktivitou, která dává smysl a rozvíjí dovednosti a znalosti. Velice vítají i možnosti, kdy kurzy vedou samy odsouzené, protože na jedné straně účastnice vidí, že můžou být lepší

a je to motivující a odsouzená, která kurz vede si zvyšuje sebevědomí a uvědomuje si, že může pro společnost být přínosem.

19. Myslíte si, že nabídka vzdělávacích programů odpovídá aktuální situaci na trhu práce a v čem?

Většina dotázaných si myslí, že nabídka neodpovídá aktuální situaci na trhu práce. Tisková mluvčí mě však ujišťovala, že se všechny kurzy v rámci možností mění a přizpůsobují se trhu práce. To, že odsouzené mají opačný názor může být tím, že ve výkonu trestu nemají dostatek informací o situaci venku. Mají možnost se sice dívat na TV, číst si noviny, nicméně podstatné informace, jak to aktuálně na trhu práce vypadá nemají kde získat.

Graf 7. Je vzdělávání přizpůsobeno situaci na trhu práce

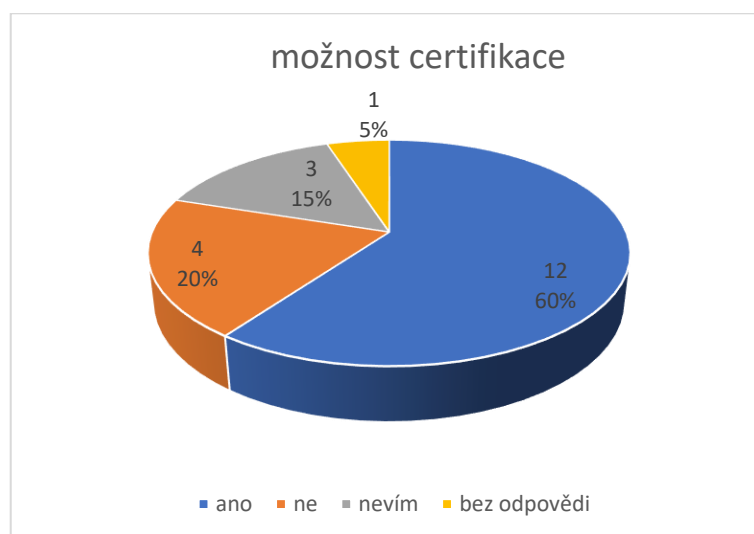

Zdroj: vlastní výzkum

20. Máte po ukončení vzdělávací aktivity možnost získat certifikát, případně jiné osvědčení o zvýšení kvalifikace?

Podle většiny respondentek je možnost u některých kurzů získání certifikátů, ale převážně získávají pouze osvědčení, případně osobní ohodnocení při výstupu z výkonu trestu. Podle 4 žen tato možnost není, 3 neví a jedna nechala otázku bez odpovědi. Opět je tady pravděpodobnost u negativních odpovědí délka trestu. Vzhledem k malému množství nabídky kurzů s osvědčením ještě některé ženy neměly možnost se takového kurzu zúčastnit.

Graf 8. Certifikáty a jiné osvědčení

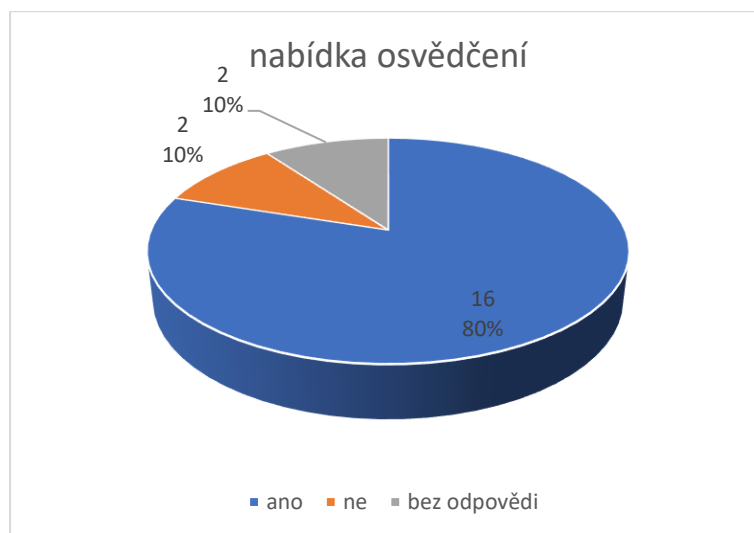
Zdroj: vlastní výzkum

21. Je pro Vás zajímavější nabídka získání osvědčení o zvýšení kvalifikace?

Jednoznačná odpověď je ano. Uznatelné osvědčení je pro odsouzené něco jako klíčem k novému životu. Mnoho jich díky získání osvědčení lépe snáší zbytek trestu, protože věří, že díky tomu se jim

podají opakovaně nepáchat trestnou činnost a zařadit se do společnosti.

Graf 9. Důležitost získání osvědčení

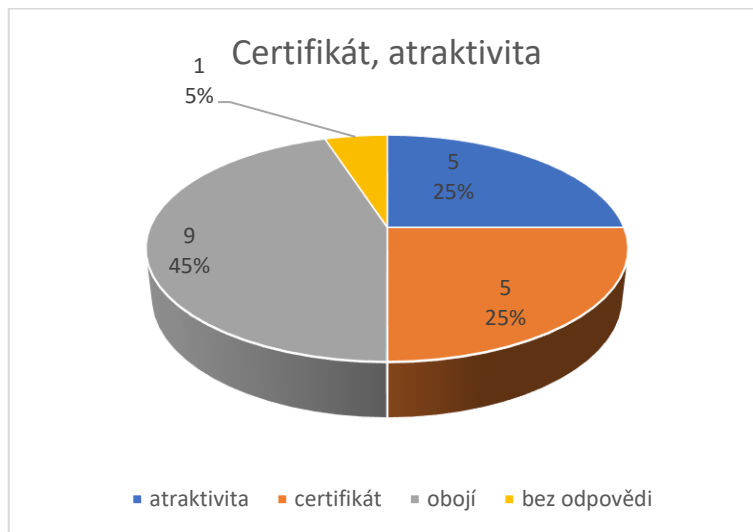

Zdroj: vlastní výzkum

22. Dáváte přednost získání certifikátu, nebo spíš atraktivitě nabízeného vzdělávacího programu?

Na tuto otázku ženy odpovídaly, že důležité je pro ně obojí. Pokud mají možnost výběru, jsou rády jak za atraktivitu kurzu, tak možnosti získání osvědčení. Z šetření mi také vyplynula shoda u zájmu o certifikát i o atraktivitu. V obou případech odpovědělo 5 žen stejně. Jedna ponechala otázku bez odpovědi.

Graf 10. Atraktivita vs. certifikát

Zdroj: vlastní výzkum

8 Vyhodnocení výzkumných otázek

Cílem bakalářské práce bylo vyhodnotit, jaké možnosti vzdělávání mají k dispozici ženy ve výkonu trestu a do jaké míry jich (ne)využívají a proč.

Analýzou všech doručených dotazníků a telefonního rozhovoru s tiskovou mluvčí se je teď pokusím co nejpřesněji zodpovědět.

8.1 Nakolik odpovídá nabídka vzdělávacích možností (kvalifikačních a rekvalifikačních kurzů) ve výkonu trestu současnému trhu práce, a tedy budoucímu uplatnění vězeňkyň?

Z výsledků analýzy jsem zjistila, že 61 % dotazovaných respondentek si myslí, že nabídka vzdělávacích možností neodpovídá aktuální situaci na trhu práce, ale zároveň si 67 % dotázaných myslí, že zvýšení kvalifikace jim

po výkonu trestu usnadní zapojit se do běžného života, hlavně v pracovní rovině. Můj dotaz směřující na tiskovou mluvčí, zda vzdělávací možnosti jsou přizpůsobeny trhu práce mi bylo odpovězeno, že ano, ale nabídka kvalifikačních a rekvalifikačních kurzů je ve věznici v Opavě minimální. Na doplňující otázku, proč se nabídka nerozšíří jsem dostala stručnou odpověď, že chybí finance i kvalifikovaní lektoři. Odsouzené mohou účastnit kurzů pouze s certifikátem o absolvování, což ovšem nezaručuje lepší uplatnění na trhu práce. Tyto kurzy probíhají v rámci programu zacházení. Vzdělávací možnosti se obměňují podle aktuálních potřeb na trhu práce. Většina respondentek o aktuální situaci na trhu práce má zkreslené vidění, protože se k nim nedostanou veškeré informace a trh práce v tuhle chvíli je poměrně proměnlivý. Záleží na délce pobytu ve vězení a například i opakovanému výkonu trestu odnětí svobody.

Odpověď na výzkumnou otázku:

Vzdělávací možnosti odpovídají aktuální situaci na trhu práce, nejedná se o kvalifikační a rekvalifikační kurzy s uplatnitelným certifikátem o zvýšení kvalifikace. V rámci uplatnění se v profesní sféře po propuštění z výkonu trestu mi z šetření vyplynulo, že nabídka je nedostačující.

8.2 Jaké hlavní faktory motivují odsouzené k účasti na těchto kurzech?

Faktory motivující odsouzené ženy k účasti na vzdělávacích kurzech jsou různorodé, nejčastěji se opakovaly níže uvedené odpovědi:

- Rozšíření všeobecných znalostí
- Prohloubení stávajících znalostí a dovedností

- Možnost lehčího zapojení se do společnosti po výkonu trestu
- Možnost získat lepší pracovní místo
- Splnění si snů a přání
- Dobré hodnocení k žádosti o předčasné propuštění

Odpovědí k otázce, co je největší motivací se mimo uvedené objevila například i odpověď, že hlavní motivací je udržet si zdravého ducha a rozum ve vězeňském prostředí. Tato pozitivní odpověď se mi velice líbí a myslím si, že by nebylo od věci tuto myšlenku rozšiřovat.

Závěr

Už dávno není hlavním cílem odsouzené ve výkonu trestu odnětí svobody pouze „potrestat“. Novodobé vězeňství dbá především na resocializaci odsouzených osob a snižování procenta recidivy. Existují různá doporučení a nařízení na národní i mezinárodní úrovni, která upravují přístup vězeňského personálu k odsouzeným osobám. Mezi hlavní lidská práva patří právo na vzdělávání a já jsem měla potřebu zjistit, jestli je toto právo umožněno a naplňováno i ve vězení. O tématu vězňených žen se zajímám poměrně dlouhou dobu a nyní jsem měla příležitost nahlédnout tzv. pod pokličku. Přes veškerá očekávání jsem se bohužel nepodívala do prostor věznice, ale díky tiskové mluvčí se mi podařilo získat vyplněné dotazníky a další podstatné informace pro zpracování bakalářské práce.

Cílem teoretické části bakalářské práce nazvané možnosti vzdělávání žen ve výkonu trestu bylo přiblížit historickou a novodobou podobu vězeňství, vysvětlit základní pojmy jako penitenciaristika, výkon trestu odnětí svobody, a také funkci a smysl trestu. Důležitou součástí teoretické části jsou specifika vzdělávání ve výkonu trestu odnětí svobody a kriminalita žen.

V praktické části jsem se zaměřila na zodpovězení výzkumných otázek, u kterých bylo cílem vyhodnotit možnosti vzdělávání a motivaci ke zvýšení kvalifikace pomocí dotazníků. Celkové shrnutí naplnění tohoto cíle bych hodnotila kladně i přes menší komplikace. Ženy ve věznicích dotazníky zodpovědně vyplnily a mohla jsem tedy zodpovědět výzkumné otázky.

Vyvrácena byla moje představa o neangažovanosti odsouzených, a překvapivé zjištění nejspíš nejen pro mě bylo, že ženy odsouzené k VTOS mají o vzdělání opravdový zájem. Když pomínu jejich vlastní prospěch při účasti, kdy získají potřebné kladné hodnocení k žádosti o předčasné propuštění, tak největší motivací je pro tyto ženy možnost začít žít jinak a lépe.

V České republice se i přes výrazné pokroky zatím stále upřednostňuje zaměstnávání odsouzených na úkor umožnění zvýšit si kvalifikaci. Důvodem je nedostatek kvalifikovaného personálu i chybějící spolupráce se školami a finanční situace. Výhodnější je pro věznic odsouzeného zaměstnat, protože si na svůj pobyt ve vězení částečně „vydělá“, kdežto vzdělávání naopak věznic finančně zatíží. Čtením odborné literatury, článků a webových stránek jsem se dozvěděla, že možnosti zvýšení si kvalifikace, či zvýšení stupně vzdělání odsouzení mají. Opavská věznice je v tomto bohužel pozadu. V tuto chvíli není umožněno studovat na středoškolské, ani vysokoškolské úrovni, případně absolvovat rekvalifikační kurzy. K dispozici jsou jen kurzy, které mají za cíl ženy připravit na život po uplynutí trestu, například jde o kurz práce na PC nebo finanční gramotnost, to jim však lepší uplatnění na trhu práce s největší pravděpodobností nezaručí. Rekvalifikační kurzy se pořádají pouze nárazově. Odsouzené se mohou aktivně zapojit i do jiných kurzů, například arteterapie. Přitom si myslím, že v dnešní pokrokové době, kdy je výpočetní technika a internet již nezbytnost pro většinu populace a konkrétně v Opavě i dostatek středních škol nabízejících výuční list i maturitu, je škoda příležitosti nevyužít.

Věřím, že se mi podařilo osvětlit otázku vzdělávání ve výkonu trestu a možnost zamyslet se, jestli tato oblast vzdělávání ve vězeňství funguje podle představ. Ráda bych, kdyby tato práce pomohla také odbourat předsudky vůči osobám, jež se ve výkonu trestu snaží o svoji nápravu pro opětovné zařazení se do společnosti. Málo kdo věří v nápravu bývalého vězně a nechtějí ho přijmout zpět. Právě pochopení a pomoc lidí zvenčí je další důležitou součástí v resocializaci a předcházení recidivě. Mám za to, že pokud člověk udělá chybu a snaží se ji napravit, ale není mu to dovoleno, většinou se vrátí zpět k páchání trestné činnosti. Myslím, že cílem celé společnosti by mělo být předcházení právě opakovanému a společensky nepřijatelnému chování.

Použité zdroje

Knižní:

BAJCURA, Lubomír. *Práva vězně: od vazby po propuštění z trestu odnětí svobody*. Praha: Grada, 1999. Právo pro každého (Grada). ISBN 80-7169-555-6

ČAPEK, Karel. *Hovory s T.G. Masarykem*. Praha: Československý spisovatel, 1990. ISBN 80-202-0170-x

ČEPELÁK J., KARABEC, Z.. 1986. K teoriím kriminality žen. Praha: Výzkumný ústav kriminologický při Generální prokuratuře ČSSR.

ČERNÍKOVÁ, Vratislava. *Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-138-0

ČERNÍKOVÁ, Vratislava a Vojtěch SEDLÁČEK. *Základy penologie pro policisty*. Praha: Vydavatelství Policejní akademie České republiky, 2002. ISBN 80-7251-104-1

HÁLA, Jaroslav. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*. 2., dopl. vyd. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2006. ISBN 80-86708-30-6

HAVRDOVÁ, Zuzana. *Kompetence v praxi sociální práce: metodická příručka pro učitele a supervizory v sociální práci*. Praha: Osmium, 1999. ISBN 80-902081-8-5

JANÁK, Dušan. *Kapitoly o československém vězeňství 1945-1955: historické souvislosti, právní základy a politické aspekty*. Opava: Slezské zemské muzeum Opava, 2002. ISBN 80-86224-34-1

JŮZL, Miloslav. *Penitenciariстика a penologie*. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2012. ISBN 978-80-87182-24-6

JŮZL, Miloslav. *Penitenciariстика jako věda žaláři. Vydání I.* Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2017. ISBN 978-80-7452-131-7

KADLECOVÁ, Marta. *Právní dějiny.* 2. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2005. ISBN 80-86861-10-4

LIŠKA, Otakar. *Tresty smrti vykonané v Československu v letech 1918-1989.* 2., opr. a rozš. vyd. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu SKPV PČR, 2006. Sešity (Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu PČR). ISBN 80-86621-09-x

MALÁ, Drahomíra. *Vězeňství po česku.* Tišnov: SURSUM, 2003. ISBN 80-7323-062-3

MAŘÁDEK, Vladimír. *Výkladový slovník penologie.* Ostrava: Ostravská univerzita, 2003. ISBN 80-7042-256-4

MEZNÍK, Jiří, Věra KALVODOVÁ a Josef KUČHTA. *Základy penologie.* Brno: Vydavatelství Masarykovy univerzity, 1995. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. ISBN 80-210-1248-x

MOTEJL, Otakar. *Vězeňství.* Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2010. Stanoviska (Kancelář veřejného ochránce práv). ISBN 9788073576066

POPELKA, Jiří. *Penologie.* Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011. ISBN 978-80-244-2932-8

RASZKOVÁ, Tereza a Stanislava SVOBODA HOFERKOVÁ. *Kapitoly z penologie I.* Hradec Králové: Gaudeamus, 2013. ISBN 978-80-7435-264-5

SOCHŮREK, Jan. *Úvod do penologie.* Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007 [i.e. 2008]. ISBN 978-80-7372-287-6

ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka a Dagmar DOUBRAVOVÁ, ed. *Probace a mediaci: možnosti řešení trestných činů.* Praha: Portál, 2010. ISBN 9788073677572

Odborný článek:

BAJCURA L., Nástin periodizace dějin vězeňství v českých zemích v letech 1945 – 1969. *České vězeňství* 1999, č. 2-3

Internetové zdroje:

Počet žen ve věznicích po celém světě roste a Česko není výjimkou. *Advokátní deník* [online]. [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2020/12/14/pocet-zen-ve-veznicich-po-celem-svete-roste-a-cesko-neni-vyjimkou/>

Průvodce restorativními programy: druhé vydání. *Restorativní justice* [online]. [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: https://restorativni-justice.cz/wp-content/uploads/2022/01/2022_PROHLEDNOUT_PRUVODCE_RESTORATIVNIMI_PROGRAMY_FINAL.pdf

Rada Evropy a reforma evropského vězeňství: Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod. *VSCR* [online]. [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/ostatni/umluva-o-ochrane-lidskych-prav-a-zakladnich-svobod.pdf>

Legislativa:

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-1>

Usnesení č. 2/1993 Sb., Usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-2>

Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-555?text=555%2F1992>

Zákon 40/2009 Sb., trestní zákoník
<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>

Zákon 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)
<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>

Zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby
<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-293>

Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-169>

Cizojazyčné zdroje knižní:

FARRINGTON, Karen. *Maximum security: Inside stories from the world's Toughest prisons*. Edison, NJ: Chartwell, 2008. ISBN 0785823883

FOUCAULT, Michel. *Discipline and Punish: the birth of the prison*. Přeložil Alan SHERIDAN. London: Penguin Books, 1991. ISBN 978-0-14-013722-4

LYONS, Lewis. *The history of punishment*. Guilford, CT: Lyons Press, 2003. ISBN 9781592280285

Cizojazyčné zdroje internetové:

Addressing the 105,000 increase in the global female prison population, ten years after the Bangkok Rules were adopted. Penal reform [online]. [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://www.penalreform.org/blog/addressing-the-105000-increase-in-the-global-female/>

Brief data on the world prison system: the Czech Republic. World prison brief [online]. [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://www.prisonstudies.org/country/czech-republic>

European prison rules: women rules [online]. 2006 [cit. 2023-03-07].
Dostupné z: <https://rm.coe.int/european-prison-rules-978-92-871-5982-3/16806ab9ae>

Female prison population: trend. World prison brief [online]. [cit. 2023-03-07].
Dostupné z: <https://www.prisonstudies.org/country/czech-republic>

Should prison education be different for women?: Prisoner's education trust [online]. 28.11.2018 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://www.prisonerseducation.org.uk/2018/11/should-prison-education-be-different-for-women/>

Příloha:

Vyplněný dotazník

Seznam Grafů:

Graf 1. Věk dotazovaných odsouzených žen

Graf 2. Nejvyšší dokončené vzdělání

Graf 3. počet odsouzení k VTOS

Graf 4. Využití vzdělávacího programu

Graf 5. Motivace vězeňským personálem

Graf 6. Uplatnění na trhu práce zvýšením kvalifikace

Graf 7. Je vzdělávání přizpůsobeno situaci na trhu práce

Graf 8. Certifikáty a jiné osvědčení

Graf 9. Důležitost získání osvědčení

Graf 10. Atraktivita vs. certifikát

1. Jaký je váš věk?

52 LET

2. Jaké je vaše nejvyšší dokončené vzdělání?

STŘEDNÍ ŠKOLA UKONČENA - BEZ MATURITY

3. Po kolikáté jste trestaná?

2x

4. Jak dlouhý trest Vám byl vyměřen?

54 MĚSÍCŮ

5. Jaké vzdělávací programy vám byly nabídnuty?

NABÍDNUTÉ ŽÁDNÉ - VĚTY JSOU SI VYKCEJATA TAKÉ JSOU
V NABÍDCE (AKTUÁLNĚ) ČI BUDOU V DOHLEDNÉ PŘÍPRAVOVÁNĚ!
VŠE Z ULASNI INICIATIVY

6. Využíváte nějaký typ vzdělávacího programu?

ZA DOBU SVÉHO PŮBĚHU JSOU VYUŽITA VŠECH DOSTUPNÝCH
VZDĚLÁVACÍCH PROGRAMŮ, KDE MĚ CHYTLI (NEBOť VŠUDE JSOU SE HLAŠILA
A PSALA ŽADOSTI)

7. Pokud ano, tak jaký typ vzdělávacího programu jste využila nebo využíváte a proč? (v případě, že jich je více, vypište všechny)

SOC. PSYCH. VÝCVIK, SOCIÁLNÍ DODEX, SPOLEČENSKÝ DOZVŮJ
ARTETERAPIE, VÝCVIK Z SEBEODSOUŠLEDNOSTI A SOBĚSTAČNOSTI
- VOLNOČASOVÉ UŽÍVÁNÍ TC

8. Pokud nevyužíváte žádný ze vzdělávacích programů, napište důvod.

9. Jak vzdělávání ovlivnilo Váš pobyt ve výkonu trestu?

NEOVLIVNILO

10. Co Vás motivuje ke vzdělávání?

KAŽDÉ VZDĚLÁVÁNÍ JE PŘÍNOSEM

11. Co je vaší největší motivací k dokončení vzdělávacího programu?

- ČASOVÝ PROSTOR

- NOVÉ INFORMACE

VE VĚZENÍ JE JAKÉKOLIV VZDĚLÁVÁNÍ PŘÍNOSEM
K KACHOVÁNÍ SI ZÁDAVÉHO ROZUMU A UPŘEŠENÍ SE ŽIVOTA
TAKÉ TĚU. I SPOJENÍ S „VENKOVNÍM ŽIVOTEM“ - ÚNIK!

12. Snaží se Vás vězeňský personál podporovat a motivovat ke vzdělávání?

TO JE INDIVIDUÁLNÍ A NEPOHODÍ NA TYTO OTÁZKY ODPOVĚDĚT.
TO NENÍ JEDNOZNAČNĚ. TAKÉ SE NEJÁ ODPOVĚDĚT JAKO
SPROUČNĚ A JASNĚ.

13. Jaké jiné vzdělávací programy, než nabízené by Vás zajímaly?

TO JE OPĚT INDIVIDUÁLNÍ. ZÁLEŽÍ NA OKOLNOSTECH (MNOHA OKOLNOSTI)
a) ZÁLEŽÍ NA VĚTŠINĚ ODSOUZENÝCH JAK TO CHAPOU
b) KDO A JAK BRÁDNE VĚTŠINU ODSOUZENÝCH (ŠKOLITEL - PEDAGOG)
c) UYUŽITÍ TYCHTO VZDĚLÁVACÍCH PROGRAMŮ (PŘEVEDENÍ) DO PRÁKÉ
UKAŽKOVÉ SYSTÉM, NEŽ TYTO ODSOUZENÉ BUDĚ BRÁDIT
d) ČASOVÁ DOBA, ZÁLEŽÍ NA VYPĚ (CHARAKTERU) - SOC. VĚTŠEV
A TĚU.

14. Myslíte si, že zvýšením kvalifikace se Vám ulehčí situace po ukončení výkonu trestu, například že pro Vás bude snadnější si najít práci?

UŽITĚ

15. Jsou podle Vás nabízené možnosti vzdělávání dostačující?

MOHLO BYT TĚCHTO VZDĚLÁVACÍCH AKTIVIT VÍCE.

16. Pokud ne, co byste případně změnila?

VÍCE VZDĚLÁVACÍCH AKTIVIT.

17. V čem vidíte ve vybraném vzdělávacím programu pro sebe přínos?

SEBEVZDĚLÁVÁNÍ - HLAVNĚ VE VĚZENÍ

18. Co Vám na využívaném vzdělávacím programu vyhovuje, a naopak co byste změnila?

- VYPLNĚNÍ ČASU A MOŽNOSTI NOVÝCH INFORMACÍ
ČI OPRAŠENÍ STARÝCH

19. Myslíte si, že nabídka vzdělávacích programů odpovídá aktuální situaci na trhu práce a v čem?

NE

20. Máte po ukončení vzdělávací aktivity možnost získat certifikát, případně jiné osvědčení o zvýšené kvalifikaci? *NEJEDNĚ ANO*

21. Je pro Vás zajímavější nabídka získání osvědčení o zvýšení kvalifikace?

URČITĚ ANO

22. Dáváte přednost získání certifikátu, nebo spíš atraktivitě nabízeného vzdělávacího programu?

V OBOU PŘÍPADECH JE TO SPRÁVNĚ

Děkuji za vyplnění dotazníku, který je zcela anonymní a slouží pouze k vypracování bakalářské práce.

Andrea Škrachová